

ปัญหาความรับผิดชอบทางอาญาในขณะผู้กระทำไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเอง ได้เพราะมีจิตบกพร่อง โรคจิตหรือจิตฟั่นเฟือน¹

กาญจนาพร จันทวานา²

หากกล่าวถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไม่ว่าจะเป็นประเทศไทยหรือในต่างประเทศ ปัญหาอาชญากรรมย่อมเป็นปัญหาหนึ่งในสังคมที่ในแต่ละสังคมย่อมพบเจอไม่มากนักน้อย ซึ่งการเกิดอาชญากรรมนั้นย่อมส่งผลกระทบในด้านลบต่อสังคม ชุมชนและประเทศชาติไม่ว่าจะเป็นในด้านชีวิต เสรีภาพ หรือในด้านร่างกายโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านปัญหาของอาชญากรรมที่เกิดจากบุคคลที่เป็นผู้ป่วยจิตเวชหรือบุคคลที่มีภาวะป่วยทางจิตนั้น อาชญากรรมในลักษณะดังกล่าวนี้ไม่แม้เพียงสังคมไทยย่อมเกิดขึ้นให้เห็นได้บ่อยครั้งตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แต่ในนานาประเทศก็ย่อมประสบปัญหาดังกล่าวเช่นเดียวกันเนื่องจากผู้กระทำความผิดจำพวกดังกล่าวนี้ได้กระทำลงไปโดยมิได้รู้ผิดชอบในการกระทำความผิด บ้างก็ลงมือทำไปเพราะคิดว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง หรือบางคนกระทำความผิดเพราะเกิดอาการประสาทหลอนเห็นคนจะมาทำร้ายตน เหตุนี้ทำให้ผู้คนในสังคมอาจเกิดการหวาดระแวงได้เนื่องจากบุคคลประเภทดังกล่าวนี้เป็นผู้ป่วยทางจิตไม่สามารถที่จะคาดเดาได้เนื่องจากในบางคนไม่ได้แสดงอาการป่วยนั้นตลอดเวลา แต่อาจแสดงอาการป่วยหรือคลุ้มคลั่งในช่วงระยะเวลาเพียงเท่านั้น ทำให้เห็นว่าผู้คนในสังคมย่อมเกิดความหวาดกลัวอยู่ไม่มากนักน้อย ดังที่เป็นข่าวดังที่เกิดการกล่าวขานของคนในสังคมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

สำหรับความรับผิดชอบทางอาญาในขณะผู้กระทำไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้เพราะมีจิตบกพร่อง โรคจิตหรือจิตฟั่นเฟือนนั้น มีบทบัญญัติที่มีความเกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระดังกล่าวได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560 รวมถึงกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง บทบัญญัติเหล่านี้ย่อมมีความเกี่ยวพันกันในทางกฎหมายในเรื่องที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดของบุคคลผู้เป็นผู้ป่วยทางจิตที่มีสภาวะอาการต่างๆแตกต่างกันออกไป รวมถึงมีความสามารถในการคิดหรือตัดสินใจได้ไม่ดีเท่าคนปกติ แต่เมื่อได้ศึกษารายละเอียด ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดทฤษฎี หลักการ หลักการของบทบัญญัติ บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องทั้งของไทยและต่างประเทศ รวมถึงการบังคับใช้กฎหมายในปัจจุบัน เป็นต้น แสดงให้เห็นว่าบทบัญญัติที่เกี่ยวข้อนั้นๆยังมีข้อบกพร่องอยู่บ้าง

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง ปัญหาความรับผิดชอบทางอาญาในขณะผู้กระทำไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้เพราะมีจิตบกพร่อง โรคจิตหรือจิตฟั่นเฟือน โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ เรืองยศ แสนภักดี และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ จรัส เล็งวิทยา และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรนิติ เทพสุเมธานนท์

²นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ไม่มากนักน้อย ไม่ว่าจะเป็น เรื่องความไม่ชัดเจนของกฎหมาย ไม่สามารถเข้าใจถึงที่มาหรือจุดประสงค์ของ บทบัญญัติได้ชัดเจนเพียงพอ อีกทั้งบทบัญญัติยังมีความไม่สอดคล้องกับผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นผู้ป่วยจิตเวชที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันอย่างมากมาย ซึ่งเห็นได้ว่ายังมีข้อบกพร่องและไม่สามารถแก้ไขปัญหาคาดานอาชญากรรมของบุคคลประเภทดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

เมื่อพิจารณาในเรื่องความรับผิดชอบทางอาญาในขณะที่ผู้กระทำไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้เพราะมีจิตบกพร่อง โรคจิตหรือจิตฟั่นเฟือนนั้น ประกอบกับบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดของผู้ป่วยทางจิตที่เกี่ยวข้อง พบว่าในบางกรณีกฎหมายยังมีบัญญัติไม่ชัดเจนส่งผลให้การบังคับใช้ยังไม่สามารถครอบคลุมถึงการกระทำความผิดในขณะที่รู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้มากเพียงพอและกฎหมายยังคุ้มครองผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ป่วยทางจิต ไม่ว่าจะเป็นจิตบกพร่อง โรคจิตหรือจิตฟั่นเฟือนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ได้มากเท่าที่ควร จากข้างต้นมีข้อพิจารณาในประเด็นปัญหาที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

สำหรับประเด็นปัญหาประการแรก กล่าวคือ ปัญหาในเรื่องโครงสร้างความรับผิดชอบตามมาตรา 65 แห่งประมวลกฎหมายอาญา สำหรับการพิจารณาว่าบุคคลใดจำต้องรับผิดชอบในทางอาญานั้น จำต้องพิจารณาในเรื่องของโครงสร้างความรับผิดชอบ ซึ่งในประการแรก พิจารณาในเรื่องของการกระทำประกอบประกอบ รวมถึงการไม่มีกฎหมายยกเว้นความผิด ตลอดจนไม่มีกฎหมายยกเว้นโทษให้ จึงจะส่งผลให้ผู้กระทำความผิดนั้นจำต้องรับโทษในทางอาญาตามกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมาย

สำหรับโครงสร้างความรับผิดชอบตามมาตรา 65 แห่งประมวลกฎหมายอาญานั้น เป็นข้อบกพร่องของกฎหมายที่สืบเนื่องมาจากโครงสร้างจำต้องนำมาวิเคราะห์เพื่อเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาคาดานอาชญากรรมที่สืบเนื่องมาจากโครงสร้างจำต้องนำมาวิเคราะห์เพื่อเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาคาดานอาชญากรรมให้มากที่สุด เมื่อพิจารณาความรับผิดชอบในทางอาญา ในเรื่องของการกระทำประกอบประกอบ ประกอบ ในเรื่องของการประกอบภายนอก ในส่วนของการกระทำเห็นได้ว่าการกระทำของผู้ซึ่งไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้ เนื่องจากจิตบกพร่อง โรคจิตหรือจิตฟั่นเฟือนนั้น เห็นได้ว่าการกระทำของบุคคลดังกล่าวนั้น ไม่อาจถือได้ว่ารู้สำนึกในการกระทำเช่นบุคคลทั่วไป เนื่องจากการกระทำนั้นมิได้เกิดภายใต้บังคับของจิตใจ กล่าวคือการกระทำมิได้เกิดจากการคิด การตกลงใจและกระทำ การนั้นๆตามที่ได้อธิบายและตกลงใจ แต่การกระทำของบุคคลผู้ซึ่งไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้นั้น เกิดจากการที่ป่วย อันเนื่องมาจากความผิดปกติทางจิต ไม่ว่าจะเป็นเกิดภาพหลอน หูแว่วหรือภาวะอาการเครียดแล้วจึงกระทำการใดๆลงไปโดยปราศจากการคิดการตกลงใจ หรืออาจกล่าวได้ว่าบุคคลประเภทดังกล่าวขาดความสามารถในการคิดและตัดสินใจนั่นเอง เห็นได้ว่าเมื่อไม่มีการกระทำตามกฎหมายความผิดทางอาญาจึงไม่สามารถเกิดขึ้นได้ แต่มาตรา 65 ตามประมวลกฎหมายอาญา กลับบัญญัติให้บุคคลผู้กระทำความผิดดังกล่าวไม่จำต้องรับโทษ ซึ่งหมายความว่าผู้นั้นมีความผิด แต่ไม่จำต้องรับโทษนั่นเอง

จากการศึกษาค้นคว้าในเรื่องของโครงสร้างความคิดของผู้กระทำที่ไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้เพราะมีจิตบกพร่อง โรคจิตหรือจิตฟั่นเฟือน ผู้ศึกษาพบว่ามิข้อเสนอแนะโดยขอเสนอยกเลิกความในมาตรา 65 วรรคหนึ่ง แห่งประมวลกฎหมายอาญา ดังต่อไปนี้

เดิม “มาตรา 65 ผู้ใดกระทำความผิดในขณะที่ไม่สามารถรู้ผิดชอบ หรือไม่สามารถบังคับตนเองได้เพราะมีจิตบกพร่อง โรคจิต หรือจิตฟั่นเฟือน ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษสำหรับความผิดนั้น”

จากข้างต้นการยกเลิกความในบทบัญญัติดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สอดคล้องกับเรื่องโครงสร้างความคิดตามหลักแห่งกฎหมายอาญา เนื่องจากเมื่อผู้กระทำที่เป็นผู้ซึ่งไม่สามารถรู้สำนึกหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้ เพราะมีจิตบกพร่อง โรคจิต หรือจิตฟั่นเฟือนนั้น ไม่มีการกระทำ ย่อมไม่มีความผิดเกิด จึงไม่จำเป็นต้องบัญญัติไว้ในกฎหมายแต่อย่างใด ซึ่งหากได้รับการแก้ไขย่อมส่งผลให้บทบัญญัติดังกล่าวเกิดความชัดเจนแน่นอนและมีประสิทธิภาพกับผู้ที่เกี่ยวข้องที่เป็นผู้กระทำที่เป็นผู้ป่วยทางจิต

ประเด็นปัญหาประการที่สอง กล่าวคือ ปัญหาการมีพยานผู้เชี่ยวชาญ สำหรับพยานผู้เชี่ยวชาญในกรณีความรับผิดชอบทางอาญาของบุคคลผู้กระทำความผิดในขณะที่ไม่สามารถรู้ผิดชอบนั้น อาจกล่าวถึงในกรณีของพยานผู้เชี่ยวชาญที่มีความเชี่ยวชาญในทางการแพทย์ ซึ่งอาจจิตแพทย์ แพทย์ที่ได้รับการรับรอง รวมถึงนักจิตวิทยาที่มีความชำนาญเกี่ยวกับผู้ป่วยซึ่งมีความผิดปกติทางจิต โดยพยานผู้เชี่ยวชาญจำเป็นต้องให้ความเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อคดีที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดทางอาญาของผู้ป่วยดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นการวินิจฉัยคดี การพิจารณา รวมถึงการวินิจฉัยอาการทางจิตของผู้กระทำความผิดที่มีภาวะทางจิตไม่ปกติ

จากการศึกษาและวิเคราะห์ในเรื่องของพยานผู้เชี่ยวชาญ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายมิได้มีบทบังคับว่าต้องพยานผู้เชี่ยวชาญในชั้นศาลทุกคดี แต่การมีพยานผู้เชี่ยวชาญนั้นกฎหมายอนุญาตให้คู่ความสามารถร้องขอหรือว่าในกรณีที่ศาลนั้นเห็นสมควรที่จะมีพยานผู้เชี่ยวชาญ เมื่อนำมาพิจารณาประกอบกับความรับผิดชอบของบุคคลผู้ซึ่งไม่สามารถรู้ผิดชอบนั้น ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของพฤติกรรมของผู้กระทำที่เป็นผู้ป่วย อาการของโรคทางจิต หรือกระบวนการคิดและตัดสินใจของผู้กระทำที่เป็นผู้ป่วยกลุ่มดังกล่าว เป็นต้น แสดงให้เห็นถึงความละเอียดอ่อนและความรู้ในทางเทคนิคซึ่งมาจากบุคคลผู้เชี่ยวชาญในด้านจิตเวช อาทิเช่น จิตแพทย์ นักจิตวิทยาผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น ที่จะสามารถพิจารณาและวินิจฉัยได้ว่าบุคคลนั้นรู้สำนึกหรือสามารถบังคับตนเองได้มากน้อยแค่ไหนเพียงไร จากความรู้ความเชี่ยวชาญในทางการแพทย์นั่นเอง อีกทั้งการพิจารณาของศาลในด้านความเชี่ยวชาญทางกฎหมายนั้นย่อมพิจารณาในตัวบทบัญญัติต่างๆ แต่หากได้รับการประกอบการพิจารณาจากผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านนั้นๆ โดยตรง ย่อมส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพและผลักดันกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพได้

จากการศึกษาค้นคว้าในเรื่องของปัญหาการมีพยานผู้เชี่ยวชาญ ผู้ศึกษาพบว่ามิข้อเสนอแนะว่าเห็นควรมีการเพิ่มเติมบทบัญญัติในมาตรา 243/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังต่อไปนี้

เพิ่มเติมความว่า “มาตรา 243/1 ในกรณีการกระทำของบุคคลผู้ซึ่งไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่

สามารถบังคับตนเองได้ หรือผู้กระทำอื่นที่ไม่สามารถตรวจพิสูจน์ได้ด้วยระดับวิญญูชน ให้ศาลสั่งตรวจพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริง”

เมื่อได้มีการเพิ่มเติมบทบัญญัติดังกล่าวขึ้น ย่อมเสริมสร้างความยุติธรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้ผู้กระทำที่เป็นผู้ที่ไม่ได้มีความสามารถในการคิดหรือการตัดสินใจเท่าคนปกติ อีกทั้งการมีแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็น เมื่อเกิดการกระทำของบุคคลที่เป็นผู้ป่วยทางจิตนั้นย่อมเกิดเป็นผลดีแก่ทุกฝ่ายเนื่องจากพยานผู้เชี่ยวชาญที่จะให้ความเห็นทางเทคนิคในเรื่องความเห็นทางการแพทย์ย่อมมีความเชี่ยวชาญและเข้าใจสภาวะอาการและพฤติกรรมของผู้ป่วยเสียมากกว่าผู้พิพากษาผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านกฎหมายนั่นเอง

ประเด็นปัญหาประการที่สาม กล่าวคือ ปัญหาการวินิจฉัยความรับผิดชอบของผู้กระทำ ตามมาตรา 65 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายอาญา ประเด็นปัญหาดังกล่าวนี้นี้ เนื่องด้วยบทบัญญัติในมาตรา 65 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายอาญานั้น บัญญัติเกี่ยวกับการกระทำความผิดของบุคคลผู้ซึ่งสามารถรู้ผิดชอบหรือยังสามารถบังคับตนเองได้บ้าง ซึ่งมีได้ระบุว่า การรู้ผิดชอบหรือยังสามารถบังคับตนเองได้บ้างนั้น จำต้องเกิดมีขึ้นในช่วงระยะเวลาใด ต่างหากจากบทบัญญัติมาตราดังกล่าวในวรรคแรกนั้น ความไม่รู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้โดยสิ้นเชิงนั้น จำต้องเกิดมีขึ้นในขณะกระทำความผิด

เนื่องด้วยบทบัญญัติในมาตรา 65 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายอาญานั้น ประเด็นปัญหาในเรื่องของการวินิจฉัยความรับผิดชอบของผู้กระทำตามมาตรา 65 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายอาญานั้น จากการศึกษาและวิเคราะห์ในเนื้อหาสาระ บทบัญญัติที่เกี่ยวข้อง รวมถึงคำพิพากษาของศาลนั้นแสดงให้เห็นถึงเหตุผลในการวินิจฉัยชี้ขาดของศาลว่าหากมีการกระทำของบุคคลผู้ซึ่งไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้ อันเนื่องมาจากจิตบกพร่อง โรคจิตหรือจิตฟั่นเฟือนนั้น หากมีพฤติกรรมเกี่ยวกับการกระทำของบุคคลผู้กระทำนั้น ที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการรู้ผิดชอบหรือสามารถบังคับตนเองได้ ไม่มากนัก กล่าวคือพฤติกรรมหลังจากการกระทำความผิด ไม่ว่าจะเป็น การวิ่งหนีเมื่อได้กระทำความผิดลงไป การที่สามารถพูดคุยสื่อสารกับผู้อื่นได้ การที่สามารถให้การกับเจ้าพนักงานได้ เป็นต้น แสดงให้เห็นถึงการที่ศาลนั้นพิจารณาความรับผิดชอบของบุคคลประเภทดังกล่าวนี้ ด้วยการคำนึงถึงพฤติการณ์อื่นๆ ประกอบ มิใช่พิจารณาความป่วยจิตของผู้กระทำในขณะกระทำความผิดเป็นหลักในการวินิจฉัยชี้ขาดคดี

จากการศึกษาค้นคว้าในเรื่องของปัญหาการวินิจฉัยความรับผิดชอบของผู้กระทำตามมาตรา 65 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายอาญา ผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะ โดยเห็นควรเสนอแก้ไขบทบัญญัติในมาตรา 65 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายอาญา ดังต่อไปนี้

เดิม “มาตรา 65 ผู้ใดกระทำความผิดในขณะไม่สามารถรู้ผิดชอบ หรือไม่สามารถบังคับตนเองได้ เพราะมีจิตบกพร่อง โรคจิต หรือจิตฟั่นเฟือน ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษสำหรับความผิดนั้น

แต่ถ้าผู้กระทำความผิดยังสามารถรู้ผิดชอบ หรือยังสามารถบังคับตนเองได้บ้าง ผู้นั้นต้องรับโทษสำหรับความผิดนั้น แต่ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้”

แก้ไขเป็น “มาตรา 65 ผู้ใดกระทำความผิดในขณะที่ไม่สามารถรู้ผิดชอบ หรือไม่สามารถบังคับตนเองได้ เพราะมีจิตบกพร่อง โรคจิต หรือจิตฟั่นเฟือน ผู้นั้นไม่มีความผิด

แต่หากในขณะที่กระทำ ผู้กระทำความผิดยังสามารถรู้ผิดชอบ หรือยังสามารถบังคับตนเองได้บ้าง ผู้นั้นต้องรับโทษสำหรับความผิดนั้น แต่ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้”

จากข้างต้นการแก้ไขบทบัญญัติดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองผู้ป่วยทางจิตที่มีความสามารถในการคิดหรือตัดสินใจกระทำความผิดได้ไม่เท่ากับคนปกติทั่วไป ซึ่งการที่ตอนขณะกระทำนั้น ผู้กระทำที่เป็นผู้ป่วยทางจิตอาจจะมีอาการทางจิตหรือมีพฤติกรรมที่เป็นสภาวะอาการของความบกพร่องทางจิต อาทิเช่น การเห็นภาพหลอน การไม่มีสติในการควบคุมตนเอง การไม่รู้สำนึก เป็นต้น บุคคลเหล่านี้ย่อมควรที่จะได้รับความคุ้มครองตามวัตถุประสงค์แห่งบทบัญญัติเพื่อความยุติธรรม

จากข้อเสนอแนะในประเด็นปัญหาที่หนึ่งและข้อเสนอแนะในประเด็นปัญหาดังกล่าวนี้นี้ มาตรา 65 ที่แก้ไขเพิ่มเติมจะมีความ ดังต่อไปนี้

“มาตรา 65 หากในขณะที่กระทำ ผู้กระทำความผิดยังสามารถรู้ผิดชอบ หรือยังสามารถบังคับตนเองได้บ้าง ผู้นั้นต้องรับโทษสำหรับความผิดนั้น แต่ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้”

ประเด็นปัญหาประการสุดท้าย กล่าวคือ ปัญหาหลักเกณฑ์ในการลงวันต้องโทษของนักโทษจิตเวช นั้น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับพิจารณาลดวันต้องโทษเช่นเดียวกับนักโทษที่เป็นคนปกติทั่วไป โดยพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560 ประกอบกับกฎกระทรวง เรื่อง การกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาดและเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกหรือการพักการลงโทษและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พุทธศักราช 2562 นั้น ได้บัญญัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการลดวันต้องโทษไว้ดังรายละเอียดประกอบการวิเคราะห์ประเด็นปัญหา ดังต่อไปนี้

สำหรับปัญหาหลักเกณฑ์ในการลดวันต้องโทษของนักโทษจิตเวช จากการศึกษาบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องประกอบกับปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน ในประการที่นักโทษที่เป็นผู้กระทำความผิดอันเกิดจากอาการทางจิต ไม่ว่าจะเป็นการไม่สามารถรู้สำนึกหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้ เพราะจิตบกพร่อง โรคจิตหรือจิตฟั่นเฟือนนั้น เมื่อได้รับโทษและในระยะเวลาต่อมาได้ปฏิบัติตามครบหลักเกณฑ์ตามที่กฎหมายกำหนดจนกระทั่งได้พ้นโทษออกมาจากเรือนจำนั้น แต่หากพิจารณาไปถึงหลักเกณฑ์ในการลดวันต้องโทษของนักโทษจิตเวชนั้น กฎหมายบัญญัติให้ใช้หลักเกณฑ์ในการลดวันต้องโทษเช่นเดียวกับนักโทษที่เป็นคนปกติ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงปัญหาในกรณีดังกล่าวที่นักโทษประเภทดังกล่าวนี้ การฟื้นฟู การรักษาอาการบกพร่องทางจิตอันเนื่องมาจากความผิดปกติทางจิตนั้น ไม่สามารถบำบัดรักษาได้โดยวิธีเหมือนบุคคลทั่วไป ไม่สามารถนำหลักเกณฑ์ทั่วไปมาพิจารณาการปล่อยตัวของนักโทษที่เป็นผู้ป่วยทางจิตได้ รวมถึงเหตุผล

ของการไม่สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ในการลงโทษทางอาญาในเรื่องของการแก้ไข ฟื้นฟูผู้กระทำความผิดด้วยตนเอง

จากการศึกษาค้นคว้าในเรื่องของปัญหาหลักเกณฑ์ในการลงวันต้องโทษของนักโทษจิตเวชนั้น ผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะเห็นควรเพิ่มเติมความในมาตรา 52 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560 โดยมีความเห็นว่าควรนำความในวรรคที่สองนั้นไปบัญญัติให้เป็นวรรคที่สามเนื่องจากความในวรรคที่สอง(เดิม)นั้น เป็นการดำเนินการตาม (2) (3) (5) (6) (7) และ (8) และเห็นควรเพิ่มเติมความให้วรรคที่สองใหม่ทั้งหมดดังต่อไปนี้

เดิม “มาตรา 52 นักโทษเด็ดขาดคนใดแสดงให้เห็นว่ามีความประพฤติดี มีความอุตสาหะ ความก้าวหน้าในการศึกษา และทำงานเกิดผลดี หรือทำความชอบแก่ทางราชการเป็นพิเศษ อาจได้รับประโยชน์อย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

- (1) ได้รับความสะดวกในการเรือนจำตามระเบียบกรมราชทัณฑ์
- (2) เลื่อนชั้น
- (3) ได้รับแต่งตั้งให้มีตำแหน่งหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานเรือนจำ

(4) ถ้าไม่เกินเจ็ดวันในคราวหนึ่ง โดยไม่นับรวมเวลาที่ต้องใช้ในการเดินทางเข้าด้วย เมื่อมีความจำเป็นเห็นประจักษ์เกี่ยวกับกิจธุระสำคัญหรือกิจการในครอบครัว แต่ห้ามมิให้ออกไปนอกราชอาณาจักร และต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในระเบียบกรมราชทัณฑ์ ระยะเวลาที่อนุญาตให้ลานี้มีให้หักออกจากการคำนวณกำหนดโทษ ถ้านักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับอนุญาตให้ลาออกไปไม่กลับเข้าเรือนจำภายในเวลาที่กำหนดเกินกว่ายี่สิบสี่ชั่วโมง ให้ถือว่านักโทษเด็ดขาดผู้นั้นหลบหนีที่คุมขังตามประมวลกฎหมายอาญา

(5) ลดวันต้องโทษจำคุกให้เดือนละไม่เกินห้าวัน แต่การลดวันต้องโทษจำคุกจะพึงกระทำได้ต่อเมื่อนักโทษเด็ดขาดได้รับโทษจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดมาแล้วไม่น้อยกว่าหกเดือนหรือหนึ่งในสามของกำหนดโทษตามหมายศาลในขณะนั้นแล้วแต่อย่างใดจะมากกว่า หรือไม่น้อยกว่าสิบปีในกรณีที่ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตที่มีการเปลี่ยนโทษจำคุกตลอดชีวิตเป็นโทษจำคุกมีกำหนดเวลา ทั้งนี้ ให้คณะกรรมการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาวินิจฉัยลดวันต้องโทษจำคุก

(6) ลดวันต้องโทษจำคุกลงอีกไม่เกินจำนวนวันที่ทำงานสาธารณะ หรือทำงานอื่นใดเพื่อประโยชน์ของทางราชการนอกเรือนจำตามมาตรา 49 และอาจได้รับเงินรางวัลด้วยก็ได้

(7) พักการลงโทษเมื่อนักโทษเด็ดขาดได้รับโทษมาแล้วไม่น้อยกว่าหกเดือนหรือหนึ่งในสามของกำหนดโทษตามหมายศาลในขณะนั้นแล้วแต่อย่างใดจะมากกว่า หรือไม่น้อยกว่าสิบปีในกรณีที่ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตที่มีการเปลี่ยนโทษจำคุกตลอดชีวิตเป็นโทษจำคุกมีกำหนดเวลา และกำหนดระยะเวลาที่จะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขให้กำหนดเท่ากับกำหนดโทษที่ยังเหลืออยู่ ทั้งนี้ ในการคำนวณระยะเวลาการพักการลงโทษ ถ้ามีวันลดวันต้องโทษจำคุกตาม (6)ให้นำมารวมกับระยะเวลาในการพักการลงโทษด้วย โดยในการพักการลงโทษ ให้คณะกรรมการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาวินิจฉัยการพักการลงโทษ

(8) ได้รับการพิจารณาอนุญาตให้ออกไปฝึกวิชาชีพในสถานประกอบการหรือรับการศึกษานอกโรงเรียนจำโดยมีหรือไม่มีผู้ควบคุมก็ได้แต่การอนุญาตให้ออกไปฝึกวิชาชีพหรือรับการศึกษานอกโรงเรียนจำจะพึงกระทำได้อต่อเมื่อนักโทษเด็ดขาดได้รับโทษจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของกำหนดโทษตามหมายจำคุกเมื่อคดีถึงที่สุด ณ ขณะนั้น และเหลือโทษจำคุกไม่เกินสามปีหกเดือน ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงประโยชน์ในการศึกษานอกและแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยของนักโทษเด็ดขาดและความปลอดภัยของสังคมประกอบกัน แต่ถ้านักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับอนุญาตให้ออกไปฝึกวิชาชีพในสถานประกอบการหรือรับการศึกษานอกโรงเรียนจำโดยไม่มีผู้ควบคุมไม่กลับเข้าเรือนจำภายในเวลาที่กำหนดเกินกว่าสี่สิบสี่ชั่วโมง ให้ถือว่านักโทษเด็ดขาดผู้นั้นหลบหนีที่คุมขังตามประมวลกฎหมายอาญา

การดำเนินการตาม (2) (3) (5) (6) (7) และ (8) ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง โดยได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการ และต้องนำพฤติการณ์กระทำความผิด ลักษณะความผิด และความรุนแรงของคดี รวมตลอดทั้งการกระทำความผิดที่ได้กระทำมาก่อนแล้วตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 40 มาประกอบการพิจารณาด้วย”

แก้ไขเพิ่มเติมเป็น “มาตรา 52 นักโทษเด็ดขาดคนใดแสดงให้เห็นว่ามีความประพฤติดี มีความอุตสาหะ ความก้าวหน้าในการศึกษา และทำงานเกิดผลดี หรือทำความชอบแก่ทางราชการเป็นพิเศษ อาจได้รับประโยชน์อย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

- (1) ได้รับความสะดวกในการเรือนจำตามระเบียบกรมราชทัณฑ์
- (2) เลื่อนชั้น
- (3) ได้รับแต่งตั้งให้มีตำแหน่งหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานเรือนจำ

(4) ลาไม่เกินเจ็ดวันในคราวหนึ่ง โดยไม่นับรวมเวลาที่ต้องใช้ในการเดินทางเข้าด้วย เมื่อมีความจำเป็นเห็นประจักษ์เกี่ยวกับกิจธุระสำคัญหรือกิจการในครอบครัว แต่ห้ามมิให้ออกไปนอกราชอาณาจักร และต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในระเบียบกรมราชทัณฑ์ ระยะเวลาที่อนุญาตให้ลานี้มีให้หักออกจากการคำนวณกำหนดโทษ ถ้านักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับอนุญาตให้ลาออกไปไม่กลับเข้าเรือนจำภายในเวลาที่กำหนดเกินกว่าสี่สิบสี่ชั่วโมง ให้ถือว่านักโทษเด็ดขาดผู้นั้นหลบหนีที่คุมขังตามประมวลกฎหมายอาญา

(5) ลดวันต้องโทษจำคุกให้เดือนละไม่เกินห้าวัน แต่การลดวันต้องโทษจำคุกจะพึงกระทำได้อต่อเมื่อนักโทษเด็ดขาดได้รับโทษจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดมาแล้วไม่น้อยกว่าหกเดือนหรือหนึ่งในสามของกำหนดโทษตามหมายศาล ณ ขณะนั้นแล้วแต่อย่างใดจะมากกว่า หรือไม่น้อยกว่าสิบปีในกรณีที่ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตที่มีการเปลี่ยนโทษจำคุกตลอดชีวิตเป็นโทษจำคุกมีกำหนดเวลา ทั้งนี้ ให้คณะกรรมการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณาวินิจฉัยลดวันต้องโทษจำคุก

(6) ลดวันต้องโทษจำคุกลงอีกไม่เกินจำนวนวันที่ทำงานสาธารณะ หรือทำงานอื่นใดเพื่อประโยชน์ของทางราชการนอกเรือนจำตามมาตรา 49 และอาจได้รับเงินรางวัลด้วยก็ได้

(7) พักการลงโทษเมื่อนักโทษเด็ดขาดได้รับโทษมาแล้วไม่น้อยกว่าหกเดือนหรือหนึ่งในสามของกำหนดโทษตามหมายศาลในขณะนั้นแล้วแต่อย่างไรจะมากกว่า หรือน้อยกว่าสิบปีในกรณีที่ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตที่มีการเปลี่ยนโทษจำคุกตลอดชีวิตเป็นโทษจำคุกมีกำหนดเวลา และกำหนดระยะเวลาที่จะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขให้กำหนดเท่ากับกำหนดโทษที่ยังเหลืออยู่ ทั้งนี้ ในการคำนวณระยะเวลาการพักการลงโทษ ถ้ามีวันลดวันต้องโทษจำคุกตาม (6)ให้นำมารวมกับระยะเวลาในการพักการลงโทษด้วย โดยในการพักการลงโทษ ให้คณะกรรมการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาวินิจฉัยการพักการลงโทษ

(8) ได้รับการพิจารณาอนุญาตให้ออกไปฝึกวิชาชีพในสถานประกอบการหรือรับการศึกษาอบรมนอกเรือนจำโดยมีหรือไม่มีผู้ควบคุมก็ได้แต่การอนุญาตให้ออกไปฝึกวิชาชีพหรือรับการศึกษาอบรมนอกเรือนจำจะพึงกระทำได้ต่อเมื่อนักโทษเด็ดขาดได้รับโทษจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของกำหนดโทษตามหมายจำคุกเมื่อคดีถึงที่สุดนั้น และเหลือโทษจำคุกไม่เกินสามปีหกเดือน ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงประโยชน์ในการศึกษาอบรมและแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยของนักโทษเด็ดขาดและความปลอดภัยของสังคมประกอบกัน แต่ถ้านักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับอนุญาตให้ออกไปฝึกวิชาชีพในสถานประกอบการหรือรับการศึกษาอบรมนอกเรือนจำโดยไม่มีผู้ควบคุมไม่กลับเข้าเรือนจำภายในเวลาที่กำหนดเกินกว่ายี่สิบสี่ชั่วโมง ให้ถือว่านักโทษเด็ดขาดผู้นั้นหลบหนีที่คุมขังตามประมวลกฎหมายอาญา

กรณีการลงวันต้องโทษตาม (5) หากนักโทษเด็ดขาดดังกล่าวเป็นผู้ป่วยจิตเวชนั้น คณะกรรมการจำต้องได้รับความเห็นจากจิตแพทย์หรือแพทย์ผู้ได้รับการแต่งตั้งเป็นหนังสือ เพื่อพิจารณาวินิจฉัยลดวันต้องโทษจำคุก

การดำเนินการตาม (2) (3) (5) (6) (7) และ (8) ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง โดยได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการ และต้องนำพฤติการณ์กระทำความผิด ลักษณะความผิด และความรุนแรงของคดี รวมตลอดทั้งการกระทำความผิดที่ได้กระทำมาแล้วตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 40 มาประกอบการพิจารณาด้วย”

ในการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องในข้างต้นนั้น มีวัตถุประสงค์ในการลดการเกิดอาชญากรรมในกรณีผู้ป่วยทางจิตที่ได้รับการพิจารณาลดวันต้องโทษโดยใช้หลักเกณฑ์เช่นเดียวกับนักโทษทั่วไปและถูกปล่อยตัวออกไปสู่สังคมโดยที่อาการป่วยทางจิตนั้นยังไม่ได้หายขาด การแก้ไขบัญญัติดังกล่าวเพื่อบรรเทาปัญหากระทำความผิดซ้ำของนักโทษที่ยังไม่ได้รับการรักษาหรือไม่ได้รับความเห็นจากจิตแพทย์ผู้ทำความเห็นและถูกได้รับการปล่อยตัวเนื่องจากได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกนั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1. พิมพ์ครั้งที่ 11 (กรุงเทพมหานคร: บริษัท กรุงสยาม
พับลิชชิง จำกัด, 2562).

ดวงตา ไกรพัศร์พงษ์. “นิติจิตเวชจากงานบริการเชิงรับสู่การคุ้มครองสิทธิผู้ป่วยจิตเวชเชิงรุก.” วารสาร
สมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย 2552, ฉบับที่ 1 (ตุลาคม 2552): หน้า 117.

พวงทอง อมรลักษณ์นันท์. “ความรับผิดชอบทางอาญาของคนวิกลจริต.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525.